

DE VOCATIONE OMNIUM GENTIUM¹

- 1327 Lib. II, cap. XIV. [...] Et eadem fides signaculum circumcisionis acceperat in eo corporis membro, per quod semen procreationis perventurum erat ad eam carnem, in qua sine carnali semine Dei Filius, Deus Verbum caro fieret, ac de Abrahae filia Maria Virgine nasceretur; assumptis omnibus in huius nativitatis consortium, qui in Christo per Spiritum sanctum regenerati quod Abraham credidit, credidissent. PL
51, 699

S. LEO Magnus PP. († 461)

SERMONES

- 1328 Sermo XXI [al. XX], cap. I. [...] Alienum quippe ab hac nativitate est, quod de omnibus legitur: *Nemo mundus a sorde, nec infans, cuius est unius diei vita super terram.*² Nihil ergo in istam singularem nativitatem de carnis concupiscentia transivit, nihil de peccati lege manavit. Virgo regi Davidicae stirpis eligitur, quae sacro gravidanda fetu divinam humanamque prolem prius conciperet mente quam corpore. Et ne superni ignara consilii ad inusitados paveret effectus, quod in ea operandum erat a Spiritu sancto, colloquio discit angelico. Nec damnum credit pudoris, Dei genitrix mox futura. Cur enim de conceptionis novitate desperet, cui efficientia de Altissimi virtute promittitur? Confirmatur credentis fides etiam praeecantis attestatione miraculi, donaturque Elizabeth inopinata fecunditas; ut qui conceptum dederat sterili, daturus non dubitaretur et virgini. PL
54, 191
- 1329 Cap. II. [...] Merito igitur virginicae integritati nihil corruptionis intulit partus salutis: quia custodia fuit pudoris, editio veritatis. Talis igitur, dilectissimi, nativitas decuit Dei virtutem et Dei sapientiam Christum, qua nobis et humanitate congrueret, et divinitate praecelleret. PL
54, 192
- 1330 Sermo XXII [al. XXI], cap. II. [...] Nova autem nativitate genitus est, conceptus a Virgine, natus ex Virgine, sine paternae carnis concupiscentia, sine maternae integritatis iniuria: quia futurum hominum Salvatorem talis ortus decebat, qui et in se haberet humanae substantiae naturam, et humanae carnis inquinamenta nesciret. Auctor enim Deo in carne nascenti Deus est, testante archangelo ad PL
54, 195

¹ Opus hoc est S. Prosperi (cf. PLS III, 148).

² Iob XIV, 4 sec. LXX.

● PL 51, 142, 320, 518, 550.

■ PL 51, 614, 628, 790, 795, 809, 813, 819, 820.

beatam Virginem Mariam: Quia *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.*¹ Origo dissimilis, sed natura consimilis; humano usu et consuetudine caret, sed divina postestate subnixum est, quod virgo conceperit, quod virgo pepererit, et virgo permanserit. Non hic cogitetur parientis conditio, sed nascentis arbitrium, qui sic homo natus est, ut volebat et poterat. Si veritatem quaeris naturae, humanam cognosce materiam; si rationem scrutaris originis, virtutem confitere divinam. Venit enim Dominus Iesus Christus contagia nostra auferre, non perpeti; nec succumbere vitiis, sed mederi. Venit ut omnem languorem corruptionis et universa ulcera sordentium curaret animarum: propter quod oportuit ut novo nasceretur ordine, qui novam impollutae sinceritatis gratiam * humanis corporibus inferebat. Oportuit enim ut primam genitricis virginitatem nascentis incorruptio custodiret, et complacitum sibi claustrum pudoris, et sanctitatis hospitium, divini Spiritus virtus infusa servaret, qui statuerat deiecta erigere, confracta solidare, et superandis carnis illecebris multiplicatam pudicitiae donare virtutem: ut virginitas, quae in aliis non poterat salva esse generando, fieret et in aliis imitabilis renascendo.

*196

PL
54, 196

Cap. III. Hoc ipsum autem, dilectissimi, quod Christus nasci elegit ex Virgine, nonne apparet altissimae fuisse rationis? Ut scilicet natam humano generi salutem diabolus ignoraret, et spiritali latente conceptu, quem non alium videret quam alios, non aliter crederet natum esse quam caeteros. Cuius enim similem cum universis advertit naturam, parem habere arbitratus est cum omnibus causam; nec intellexit a transgressionis vinculis liberum, quem ab infirmitate mortalitatis non invenit alienum. Verax namque misericordia Dei, cum ad reparandum humanum genus ineffabiliter ei multa suppetent, hanc potissimum consulendi viam elegit, qua ad destruendum opus diaboli, non virtute uteretur potentiae, sed ratione iustitiae. Nam superbia hostis antiqui non immerito sibi in omnes homines ius tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos a mandato Dei spontaneos in obsequium suae voluntatis illexerat. Non itaque iuste amitteret originalem humani generis servitutem, nisi de eo quod subegerat vinceretur. Quod ut fieret, sine virili semine conceptus est Christus ex virgine, quam non humanus coitus, sed Spiritus sanctus fecundavit. Et cum in omnibus matribus non fiat sine peccati sorde conceptio, haec inde purgationem traxit, unde concepit. Quo enim paterni seminis transfusio non pervenit, peccati

1331

¹ Lc. I, 35.

se illic origo non miscuit. Inviolata virginitas concupiscentiam nescivit, substantiam ministravit.

1332

Sermo XXIII [al. XXII], cap. I. [...] Deus itaque Dei Filius par atque eadem de Patre et cum Patre natura, universitatis Creator et Dominus, totus ubique praesens, et omnia totus excedens, in ordine temporum, quae ipsius dispositione decurrunt, hunc sibi diem, quo in salutem mundi ex beata Virgine Maria nasceretur, elegit, integro per omnia pudore generantis. Cuius virginitas sicut * non est violata partu, sic non fuerat temerata conceptu. *Ut impleretur*, sicut ait evangelista, *quod dictum est a Domino per Isaiam prophetam: Ecce virgo concipiet in utero, et pariet filium, et vocabunt nomen eius Emmanuel, quod interpretatur, Nobiscum Deus.*¹ Hic enim mirabilis sacrae Virginis partus, vere humanam vereque divinam unam edidit prole personam, quia non ita proprietates suas tenuit utraque substantia, ut personarum in eis possit esse discretio; nec sic creatura in societatem sui Creatoris est assumpta, ut ille habitator, et illa esset habitaculum; sed ita ut naturae alteri altera misceretur. Et quamvis alia sit quae suscipitur, alia vero quae suscipit in tantam tamen unitatem convenit utriusque diversitas, ut unus idemque sit Filius, qui se, et secundum quod verus est homo, Patre dicit minorem,² et secundum quod verus est Deus, Patri profitetur aequalem.³

PL
54, 199

*200

1333

Sermo XXIV [al. XXIII], cap. I. [...] *Exiet virga de radice Iesse, et flos de radice eius ascendet.*⁴ In qua virga non dubie beata Virgo Maria praedicta est, quae de Iesse et David stirpe progenita, et Spiritu sancto fecundata, novum florem carnis humanae, utero quidem materno, sed partu est enixa virgineo.

PL
54, 204

1334

Cap. III. Ad hoc itaque peccati et mortis vinculum resolvendum, omnipotens Filius Dei, omnia implens, omnia continens, aequalis per omnia Patri, et in una ex ipso et cum ipso consempiternus essentia, naturam in se suscepit humanam, et Creator ac Dominus omnium rerum, dignatus est unus esse mortalium; electa sibi matre, quam fecerat: quae salva integritate virginea, corporeae esset tantum ministra substantiae, ut humani seminis cessante contagio ovo homini et puritas inesset et veritas. Non ergo in Christo ex utero virginis genito, quia nativitas est mirabilis, ideo nostri est natura dissimilis. Qui enim verus est Deus, idem verus est homo; et nullum est in utraque substantia mendacium. *Verbum caro factum est* provectione carnis, non defectione Deitatis: quae sic potentiam suam bonitatemque mo-

PL
54, 205

¹ Matth. I, 22; Isa. VII, 14.

² Io. XIV, 28.

³ Io. X, 30.

⁴ Isa, XI, 1.

derata est, ut et nostra suscipiendo proveheret, et sua communicando non perderet. In hac nativitate Christi secundum prophetiam David, *veritas de terra orta est, et iustitia de coelo prospexit.*¹ * In hac nativitate etiam Isaiae sermo completus est dicentis: *Producat terra, et germinet Salvatorem, et iustitia oriatur simul.*² Terra enim carnis humanae, quae in primo fuerat praevaricatore maledicta, in hoc solo beatae virginis partu germen edidit benedictum, et a vitio suae stirpis alienum. Cuius spiritalem originem in regeneratione quisque consequitur; et omni homini renascenti aqua baptismatis instar est uteri virginalis, eodem Spiritu sancto replente fontem, qui replevit et virginem; ut peccatum quod ibi vacuavit sacra conceptio, hic mystica tollat ablutio.

PL
54, 206 Cap. IV. Ab hoc sacramento, dilectissimi, insanus Manichaeorum error alienus est, nec ullum habent in Christi regeneratione consortium, qui eum de Maria Virgine negant corporaliter natum: ut cuius non credunt veram nativitatem, nec veram recipiant passionem; et quem non confitentur vere sepultum, abnuant veraciter suscitatum. 1335

PL
54, 209 Sermo XXV [al. XXIV], cap. II. [...] Doctrina Spiritus sancti eruditi, quod didicimus credimus, quod credimus praedicamus. Dei Filium ante saecula a Patre genitum, et Patri sempiterna et consubstantiali aequalitate coaeternum, venisse in hunc mundum per uterum Virginis in hoc sacramentum pietatis electae, in qua et ex qua *aedificavit sibi Sapientia domum.*³ 1336

PL
54, 210 Cap. IV. [...] *Cum ergo venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege.*⁴ Quid vero hoc est, nisi Verbum carnem fieri, Conditorem mundi per uterum Virginis nasci, 1337

*211 Dominum maiestatis * humanis se coaptare primordiis, et licet conceptui spiritali nulla sint terreni seminis mixta contagia, ad suscipiendam tamen verae carnis substantiam solam sumere de matre naturam? Hac missione, qua Deus unitus est homini, Filius impar est Patri, non in eo quod ex Patre, sed in eo quod est factus ex homine.

PL
54, 211 Cap. V. [...] Solus itaque inter filios hominum Dominus Iesus innocens natus est, quia solus sine carnalis concupiscentiae pollutione conceptus. Factus est homo nostri generis, ut nos divinae naturae possimus esse consortes. Originem quam sumpsit in utero virginis, posuit in fonte baptismatis; dedit aquae, quod dedit matri; virtus 1338

¹ Ps. LXXXIV, 12.

² Isa. XLV, 8.

³ Prov. IX, 1.

⁴ Gal. IV, 4.

enim Altissimi et obumbratio Spiritus sancti,¹ quae fecit ut Maria pareret Salvatorem, eadem facit ut regeneret unda credentem.

- 1339 Sermo XXVII [al. XXVI], cap. II. [...] Quod enim *Verbum caro factum est*, non hoc significat, quod in carnem sit Dei natura mutata, sed quod a Verbo in unitatem personae sit caro suscepta; in cuius utique nomine homo totus accipitur, cum quo intra Virginis viscera sancto Spiritu fecundata, et numquam virginitate caritura, tam inseparabiliter Dei Filius est unitus, ut qui erat intemporaliter de essentia Patris genitus, ipse sit temporaliter de utero Virginis natus. PL
54, 217
- 1340 Sermo XXVIII [al. XXVII], cap. II. Celebrantes igitur, dilectissimi, natalem diem Domini Salvatoris, partum beatæ Virginis integre cogitemus, ut carni animæque conceptæ virtutem Verbi nullo temporis puncto defuisse credamus, nec prius formatum atque animatum templum corporis Christi, quod sibi superveniens vindicaret habitator, sed per ipsum et in ipso, novo homini datum esse principium: ut in uno Dei atque hominis filio, et sine matre Deitas, et sine patre esset humanitas. Simul enim per Spiritum sanctum fecundata virginitas, sine corruptionis vestigio edidit et sui generis sobolem, et suæ stirpis auctorem. PL
54, 222
- 1341 Sermo XXIX [al. XXVIII], cap. I. [...] *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*² Dei ergo gloria est ex matre Virgine Christi nascentis infantia, et reparatio humani generis merito in laudem sui refertur auctoris: quia et ipse beatæ Mariæ missus a Deo Gabriel angelus dixerat: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.*³ In terra autem illa pax conceditur, quæ homines efficit bonæ voluntatis. Quo enim Spiritu de intemeratæ matris visceribus nascitur Christus, hoc de sanctæ Ecclesiæ utero renascitur Christianus, cui vera pax est, a Dei voluntate non dividi, et in his solis quæ Deus diligit delectari. PL
54, 227
- 1342 Sermo XXX [al. XXIX], cap. II. [...] Fuit autem in quibusdam errantibus etiam illa persuasio, qua conarentur asserere ex ipsa Verbi substantia quiddam in carnem fuisse conversum, * natumque Iesum ex Maria Virgine, nihil maternæ habuisse naturæ; sed et quod erat Deus, et quod erat homo, utrumque ad id pertinuisse, quod Verbum est: ut scilicet in Christo et per diversitatem substantiæ falsa fuerit humanitas, et per defectum mutabilitatis non vera divinitas. PL
54, 230
- Cap. III. Has ergo, dilectissimi, aliasque impietates diabolica *231

¹ Lc. I, 35.

² Lc. II, 14.

³ Lc. I, 35.

inspiratione conceptas, et in multorum noxam per vasa perditionis effusas, olim catholica fides, cuius Deus et magister est et auxiliator, obtrivit, exhortante et instruyente nos Spiritu sancto per legis testificationem, per vaticinia prophetarum, et per evangelicam tubam apostolicamque doctrinam, ut constanter intelligenterque credamus quia, sicut ait beatus Ioannes, *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*.¹ In nobis utique, quos sibi Verbi divinitas coaptavit, cuius caro de utero Virginis sumpta nos sumus. Quae si de nostra, id est vere humana, non esset, Verbum caro factum non habitasset in nobis. In nobis autem habitavit, quia naturam nostri corporis suam fecit, aedificante sibi Sapientia domum.²

PL
54, 232

Cap. IV. [...] Nativitas autem Domini nostri Iesu Christi omnem intelligentiam superat, et cuncta exempla transcendit; nec potest ulli esse comparabilis, quae est inter omnia singularis. Electae Virgini, olimque de semine Abrahae ac de radice Iesse per propheticas voces et per mystica signa promissae, denuntiatur ab archangelo sine damno pudoris beata fecunditas, sacram virginitatem nec conceptu violatura nec partu. Superveniente quippe in eam Spiritu sancto, et Altissimi obumbrante virtute,³ incommutabile Dei Verbum de incontaminato corpore habitum sibi humanae carnis assumpsit: quae et nullum contagium de concupiscentia carnis traheret, et nihil eorum quae ad animae corporisque naturam pertinent, non haberet.

1343

PL
54, 250

Sermo XXXV [al. XXXIV], cap. I. [...] Praecesserant quidem multa documenta, quae corpoream nativitatem Domini manifestis indicibus declararent, sive cum beata Maria Virgo fecundandam se Spiritu sancto, parituramque Dei Filium audivit et credidit, sive cum ad salutationem ipsius in utero Elisabeth nondum natus Ioannes prophetica exsultatione commotus est.⁴

1344

EPISTOLAE

PL
54, 760

Epistola XXVIII, cap. II. [...] Ὁ δὲ αὐτός τοῦ ἀδίου πατρὸς μονογενὴς ἀίδιος ἐτέχθη ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς παρθένου.

1345

PL
54, 759

Epistola XXVIII,⁵ cap. II. [...] Idem vero sempiterni genitoris unigenitus sempiternus natus est de Spiritu sancto et Maria Virgine.

1345

¹ Io. I, 14.² Prov. IX, 1.³ Lc. I, 35.⁴ Lc. I, 44.⁵ Epistola haec est *Tomus ad Flavianum*, Episcopum Constantinopolitanum contra Eutychis haeresim, die 13 iunii a. 449 conscriptus.

ἢ τις γέννησις χρονικὴ τῆς θείας αὐτοῦ, καὶ αἰδίου γεννήσεως οὔτε τι ἀπεμείωσεν, οὔτε μὴν τι ταύτῃ προσέθηκεν· ἀλλ' ὅλην ἑαυτὴν εἰς τὸ σῶσαι τὸν ἄνθρωπον πεπλανημένον ἐκένωσεν ἵνα καὶ τὸν θάνατον νικήσῃ, καὶ τὸν διάβολον τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τῇ οἰκείᾳ καταβάλλῃ δυνάμει· οὐδὲ γὰρ ἂν ἠδυνήθημεν νικήσαι τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου τὸν ἀρχηγόν, εἰ μὴ τὴν ἡμετέραν αὐτὸς φύσιν ἀνέλαθε, καὶ οἰκείαν εἰργάσατο· ὃν οὔτε ἁμαρτία μολῶναι, οὔτε θάνατος κατασχεῖν ἠδυνήθη. Συνελήφθη μὲν οὖν δηλονότι ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἐν γαστρὶ τῆς παρθένου Μαρίας μητρὸς. Ἡ τις οὕτω φυλαχθεῖσης τῆς παρθενίας αὐτὸν ἀπεκύησεν, ὥσπερ οὖν καὶ ἀκεραίου μεινάσης τῆς παρθενίας συνέλαθεν. Ἄλλ' εἴπερ ἐκ ταύτης τῆς ἐν τῇ πίστει τῶν Χριστιανῶν εὐαγεστάτης πηγῆς καθαρὰν ἀρύσασθαι διάνοιαν οὐκ ἠδύνατο, διὰ τὸ τῆς τηλαυγοῦς ἀληθείας αὐτὸν ἑαυτῷ τὸ φέγγος ἐκ τῆς οἰκείας ἐπισκοτιζεῖν τυφλώσεως, τῇ διδασκαλίᾳ γοῦν τῇ τῶν εὐαγγελιῶν ἑαυτὸν ὑπήγαγεν ἄν· καὶ λέγοντος Ματθαίου· «Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ»· καὶ τοῦ ἀποστολικοῦ δὲ κηρύγματος τὴν εἰσήγησιν ἂν ἐπεζήτησε.

1346

[...] Οὐδὲ ματαιῶς λαλῶν, οὕτως ἂν εἶπε σάρκα γεγενῆσθαι τὸν λόγον, ὡς ὅτιπερ ὁ τεχθεὶς ἀπὸ τῆς παρθένου Χριστός, εἶχε μὲν ἀνθρώπου μορφήν, οὐκ εἶχε δὲ τοῦ μητρῶου σώματος τὴν ἀλήθειαν· ἢ τάχα διὰ τοῦτο τὸν δεσπότην Χριστὸν οὐκ εἶναι τῆς ἡμετέρας ἐνόμισε φύσεως, ὅτι πρὸς τὴν μα-

PL
54, 762

Quae nativitas temporalis illi nativitati divinae et sempiternae nihil minuit, nihil contulit, sed totam se reparando homini, qui erat deceptus, impendit; ut et mortem vinceret, et diabolium, qui mortis habebat imperium, sua virtute destrueret. Non enim superare possemus peccati et mortis auctorem, nisi naturam nostram ille susciperet, et suam faceret, quem nec peccatum contaminare, nec mors potuit detinere. Conceptus quippe est de Spiritu sancto intra uterum matris Virginis, quae illum ita salva virginitate edidit, quemadmodum salva virginitate concepit.

Sed si de hoc christianae fidei fonte purissimo sincerum intellectum haurire non poterat, quia splendorem perspicuae veritatis obcaecatione sibi propria tenebrarat; doctrinae se evangelicae subdidisset. Et dicente Matthaeo: *Liber generationis Iesu Christi filii David, filii Abraham*;¹ apostolicae quoque praedicationis expetisset instructum.

1346

[...] Nec frustratorie loquens, ita Verbum diceret carnem factum, ut editus utero virginis Christus haberet formam hominis, et non haberet materni corporis veritatem. An forte ideo putavit Dominum nostrum Iesum Christum non nostrae esse naturae, quia missus ad

PL
54, 761

¹ Matth. I, 1.

καρίαν Μαρίαν ὁ πεμφθεὶς ἄγγελος εἶπε· « Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοί· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον, κληθήσεται υἱὸς * Θεοῦ »· ὅπως ἄν, ἐπειδὴ περ ἡ σύλληψις τῆς παρθένου θείας ἔργον γεγένηται δημιουργίας, ἐκ τῆς φύσεως τῆς συλλαβούσης ἢ σὰρξ τοῦ συλληφθέντος μὴ γένηται; ἀλλ' οὐχ οὕτως νοητέον ἐκείνην τὴν γέννησιν ἢ τις μονογενῶς ἐστὶ θαυμαστή, καὶ θαυμαστῶς ἐστὶ μονογενής· ὥστε διὰ τοῦ καινοπρεποῦς τῆς γεννήσεως, τὴν τοῦ γένους ἐκβάλλεσθαι κυριότητα τὸ μὲν γὰρ γόνιμον τῇ παρθένῳ τὸ ἅγιον πνεῦμα παρέσχεν· ἢ δὲ τοῦ σώματος ἀληθια προσελήφθη ἐκ σώματος· καὶ τῆς σοφίας οἰκοδομοῦσης ἑαυτῇ οἶκον, ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, τούτ' ἐστίν, ἐν τούτῳ τῷ σώματι, ὅπερ ἔλαβεν ἐξ ἀνθρώπου, καὶ ὁ πνεύματι ζωῆς λογικῆς ἐνεψύχωσε.

PL
54, 768

Cap. IV. [...] Καινῇ δὲ τῇ γεννήσει τεχθεὶς, ἐπεὶ περ ἡ ἄχραντος παρ-
θηνία ἐπιθυμίαν μὲν ἠγγόησε, τὴν δὲ τῆς σαρκὸς ἐχορήγησεν ὕλην. Καὶ προ-
σελήφθη ἐκ τῆς μητρὸς τοῦ δεσπότη φύσις, οὐχ ἄμαρτία· οὐ μὴν ἐπειδὴ περ
ἐν τῷ δεσπότη Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ τεχθέντι ἐκ τῆς γαστρὸς τῆς παρθένου
θαυμαστή τις ἐστὶν ἢ γέννησις, διὰ τοῦτο ἡμῖν οὐχ ἡ φύσις ὁμοία· ὁ γὰρ
ὢν Θεὸς ἀληθής, αὐτὸς ἐστὶ καὶ ἄνθρωπος ἀληθής. Καὶ ψεῦδος οὐδὲν ἐν
ταύτῃ τῇ ἐνώσει τυγχάνει, ἐν ὅσῳ τὰ συναμφότερα μετ' ἀλλήλων ἐστί· καὶ
τοῦ ἀνθρώπου τὸ ταπεινόν, καὶ τῆς θεότητος τὸ μέγεθος· ὥσπερ γὰρ τῷ

1347

beatam Mariam semper virginem angelus ait: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei?*¹ ut quia conceptus virginis divini fuit operis, non de natura concipientis fuerit caro concepti. Sed non ita intelligenda est illa generatio singulariter * mirabilis, et mirabiliter singularis, ut per novitatem creationis proprietas remota sit generis. Fecunditatem enim virgini Spiritus sanctus dedit, veritas autem corporis sumpta de corpore est; et aedificante sibi Sapientia domum,² *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis:*³ hoc est, in ea carne quam assumpsit ex homine, et quam spiritu vitae rationalis animavit.

PL
54, 767

Cap. IV. [...] Nova autem nativitate generatus: quia inviolata virginitas concupiscentiam nescivit, carnis materiam ministravit. Assumpta est de Matre Domini, natura, non culpa, nec in Domino Iesu Christo, ex utero virginis genito, quia nativitas est mirabilis, ideo nostri est natura dissimilis. Qui enim verus est Deus, idem verus est homo, et nullum est in hac unitate mendacium, dum invicem sunt et humilitas hominis et altitudo Deitatis. Sicut enim Deum non mu-

1347

¹ Lc. I, 35.

² Prov. IX, 1.

³ Io. I, 14.

ἐλεεῖν ὁ Θεὸς τροπὴν οὐχ ὑφίσταται, οὕτως ἄνθρωπος τῷ μεγέθει τῆς θείας ἀξίας οὐκ ἀναλίσκεται· ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρα μορφή μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας, ὅπερ ἴδιον ἔσχηκε, τοῦ μὲν λόγου κατεργαζομένου τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ τοῦ λόγου, τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦντος, ὅπερ ἐστὶ τοῦ σώματος· καὶ τὸ μὲν αὐτῶν διαλάμπει τοῖς θαύμασι, τὸ δὲ ταῖς ὑβρεσιν ὑποπέπτωκε. Καὶ καθάπερ ὁ λόγος ἀπὸ τῆς ἰσότητος τῆς τοῦ πατρὸς δόξης ἐστὶν ἀχώριστος, οὕτω τὸ σῶμα τὴν φύσιν τοῦ ἡμετέρου γένους οὐκ ἀπολέλοιπεν· εἰς γὰρ, καὶ ὁ αὐτὸς ἀληθῶς Υἱὸς τε Θεοῦ, καὶ ἀληθῶς υἱὸς ἀνθρώπου τυγχάνει, Θεὸς μὲν κατὰ τοῦτο, καθὼ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος»· ἄνθρωπος δὲ κατὰ τοῦτο, καθὼ «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»· καὶ Θεὸς μὲν κατὰ τοῦτο, καθὼ «δι' αὐτοῦ τὰ πάντα ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν»· ἄνθρωπος δὲ κατὰ τοῦτο, καθὼ «γένονεν ἐκ γυναικός, γέγονεν ὑπὸ νόμον»· καὶ ἡ μὲν τῆς * σαρκώσεως γέννησις ἀνθρωπίνης ἐστὶ δῆλωσις φύσεως, ὁ δὲ τοκετὸς τῆς παρθένου μήνυμα τῆς θείας ὑπάρχει δυνάμεως.

*770

1348

Ep. XXXV, cap. III. [...] Τοιγαροῦν ἡ κατὰ σάρκα τοῦ δεσπότου γέννησις, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἔχει τινὰς ἰδιότητας, δι' ὧν τὰ τῆς ἀνθρωπίνης

PL
54, 808

tatur miseratione, ita homo non consumitur dignitate. Agit enim utraque forma cum alterius communione, quod proprium est; Verbo scilicet operante quod Verbi est, et carne exsequente quod carnis est. Unum horum coruseat miraculis, aliud succumbit iniuriis. Et sicut Verbum ab aequalitate paternae gloriae non recedit, ita caro naturam nostri generis non relinquit. Unus enim idemque est, quod saepe dicendum est, vere Dei Filius, et vere hominis filius. Deus per id quod *in principio erat Verbum*, et *Verbum erat apud Deum*, et *Deus erat Verbum*;¹ homo per id quod *Verbum caro factum est*, et *habitavit in nobis*.² Deus per id quod *omnia per ipsum facta sunt*, et *sine ipso factum est nihil*;³ homo per id quod *factus est ex muliere*, *factus sub lege*.⁴ Nativitas carnis manifestatio est humanae naturae; partus virginis, divinae est virtutis indicium.

1348

Ep. XXXV,⁵ cap. III. [...] Nativitas enim Domini secundum carnem * quamvis habeat, quaedam propria quibus humanae conditionis

PL
54, 807
*808¹ Io. I, 1.² Io. I, 14.³ Io. I, 3.⁴ Gal. IV, 4.⁵ Ep. ad Iulianum Episcopum Coënssem, scripta die 13 iunii a. 449.

• PL 54, 209, 212, 213, 224, 225, 227, 245, 250, 257, 293, 297, 350, 351, 356, 358, 360, 361, 371, 381, 399, 451, 452, 466, 467, 681, 691, 692, 697, 717, 718, 719, 725, 727, 730, 731, 758, 772, 805, 807, 870, 872, 873, 891, 914, 921, 928, 986.

παρόδου τῆς εἰς τὸν βίον ὑπερβαίνει προοίμια, εἴτε καθὸ μόνος ἐξ ἀγίου πνεύματος ἀπὸ ἀφάρτου παρθένου χωρὶς ἐπιθυμίας συλληφθεὶς ἐστὶ καὶ τεχθεὶς, εἴτε καθὸ οὕτως ἐκ τῆς γαστρὸς τῆς μητρὸς ἀπεκυήθη, ὥστε καὶ τὴν εὐγονίαν τεκεῖν, καὶ μεῖναι τὴν παρθενίαν· ὁμως οὐχ ἑτέρας ἦν φύσεως ἢ τούτου σὰρξ, ἥπερ ἐστὶν ἡ τῆς ἡμῶν· οὐδὲ καθ' ἑτέραν ἀρχὴν ἐνεπνεύσθη τούτῳ ἢ ψυχῇ παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἢ τις ὑπερεῖχεν οὐ κατὰ τὸ τοῦ γένους διάφορον, ἀλλὰ κατὰ τὸ τῶν δυνάμεων ὑπερβάλλον.

initia transcendat, sive quod solus ab inviolata Virgine sine concupiscentia est conceptus et natus, sive quod ita visceribus matris est editus, ut et fecunditas pareret, et virginitas permaneret; non alterius tamen naturae erat eius caro quam nostrae; nec alio illi quam caeteris hominibus anima est inspirata principio, quae excelleret, non diversitate generis, sed sublimitate virtutis.

PL
54, 1068

Ep. CXXIV,¹ cap. IX. [...] Veritatem Dei nulla res violat, sed Veritas nos nisi in nostra carne non salvat. *Veritas* quippe, sicut propheta ait, *de terra orta est*; ² et sic Verbum Maria Virgo concepit, ut uniendam ipsi carnem de sua substantia ministraret, nec cum adiectione personae, nec cum evacuatione naturae: quoniam qui erat in forma Dei, ita accepit formam servi, ut unus atque idem in forma utraque sit Christus: inclinante se Deo usque ad infima hominis, et proficiente homine usque ad summa Deitatis, dicente Apostolo: *Quorum Patres, et ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.*³

1349

THEODORETUS Cyrensis (ca 393 † 458/466)

INTERPRETATIO IN PSALMOS ⁴

PG
80, 1761

Interpretatio in Ps. CVIII, 21. « Καὶ σύ, Κύριε, Κύριε, ποιήσον μετὰ ἐμοῦ ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, ὅτι χρηστὸν τὸ ἔλεός σου ». Καὶ ταῦτα ἀνθρωπίνως εἶρηκεν ὁ Δεσπότης Χριστός· πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπεια πλὴν ἀ-

1350

PG
80, 1762

Interpretatio in Ps. CVIII, 21. *Et tu, Domine, fac mecum propter nomen tuum, quia suavis est misericordia tua.* Et haec Christus Dominus humano more dixit. Omnia enim quae humana, praeter pecca-

1350

¹ Ep. ad Monachos palaestinos, scripta a. 452.

² Ps. LXXXIV, 12.

³ Rom. IX, 5.

⁴ Vide alios locos sub titulo « Incertus Auctor » Theodoro attributos.

● PL 54, 1042, 1061, 1063, 1064, 1065, 1066, 1105, 1157, 1163, 1165, 1167, 1175, 1176, 1179, 1187, 1190.

■ PL 55, 44, 47, 148, 150, 151 (cf. PLS III, 349).